

DAVLAT XARIDLARINI TASHKIL ETISHDA KORRUPSIYAGA QARSHI KURASH

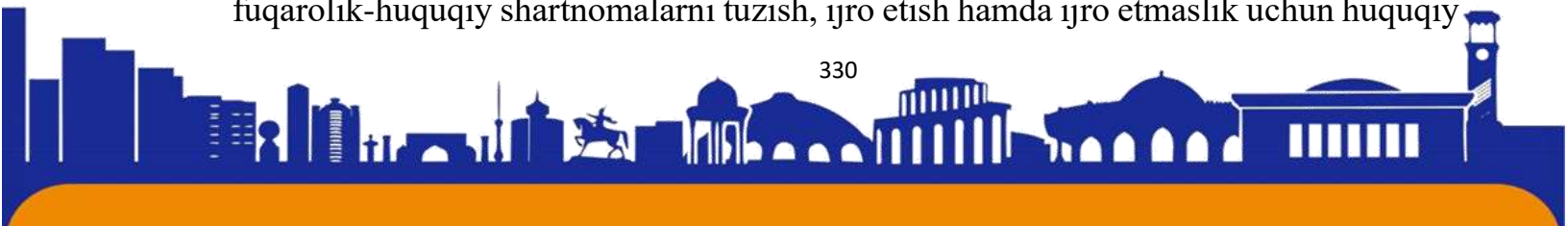
Ortiqov Ulug'bek Akrombek o'g'li
Toshkent Moliya instituti, Moliya kafedrası o'qituvchisi
Muzaffarov Muhammadjon Maxmud o'g'li
o'qituvchi
Kamolov Maqsudjon Murodullo o'gli
Toshkent Moliya instituti Sirtqi fakultet talabasi

Annotatsiya. Korrupsiya muammosi uzoq yillik tarixiy bosqichlardan o'tib kelmoqda va bugungi kunda davr muammosi darajasiga ko'tarilgan. Mazkur maqolada korrupsiya illatining mohiyati, uning sabablari, davlat xaridlarini tashkil etishda uning oldini olish masalalari muhokama etiladi.

Kalit so'zlar: korrupsiya, korrupsiya turlari, institutsional, fuqaro, jamiyat, qonun, prinsiplar, bir bo'g'inli.

Korrupsiya (lotincha: *corrumpō* — aynish, poraga sotilish) — mansabdor shaxsning o'z mansabi bo'yicha berilgan huquqlarni shaxsiy boyish maqsadlarida bevosita suiiste'mol qilishidan iborat amaliyot. Mansabdor shaxslarni sotib olish, ularning poraga sotilishi ham korrupsiya deyiladi. Korrupsiya bir necha ming yillik tarixga yega. Yozma manbalarda korrupsiya haqida yeramizdan avvalgi Shumer podsholigi davrida yeslatib o'tiladi. Korrupsiya bizning kunlarga yetib kelganligi shundan dalolat beradiki, boshqa illatlar kabi, uni ham tag-tugi bilan yo'qotib bo'lmaydi. Hatto rivojlangan g'arb davlatlari ham korrupsiyadan butkul xalos bo'lolmagan. Biroq jamiyat rivojiga xavf soluvchi korrupsiyaning oldini olish, unga qarshi kurashish yer yuzidagi barcha davlatlarda hamisha va hamma zamonda davom yetgan.

Davlat xaridlari – O'zbekiston Respublikasi Davlat budjeti mablag'lari hisobiga va Davlat xaridlari bo'yicha Hukumat komissiyasi tomonidan aniqlanadigan ro'yxat bo'yicha boshqa markazlashtirilgan manbalar hisobiga amalga oshiriladigan tovarlar (ishlar, xizmatlar) xaridlari bo'lib, ularni tashkil etish, amalga oshirish va shu asosda fuqarolik-huquqiy shartnomalarni tuzish, ijro etish hamda ijro etmaslik uchun huquqiy

javobgarlik choralari belgilash masalalari ushbu munosabatlarini huquqiy tartibga solishda muhim o‘rin tutadi.

O‘zbekiston Respublikasining “Davlat xaridlari to‘g‘risida”gi Qonunining 3-moddasida “davlat xaridi” va “davlat xaridlari to‘g‘risidagi shartnoma” tushunchalari keltirilgan bo‘lib, unga ko‘ra:

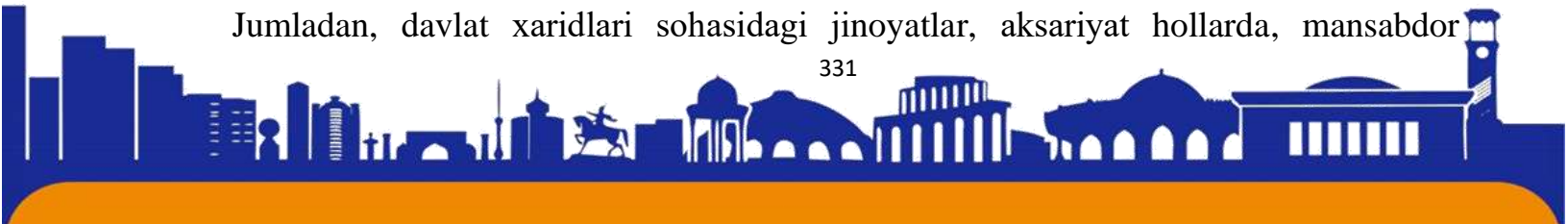
davlat xaridi – tovarlarni (ishlarni, xizmatlarni) davlat buyurtmachilari tomonidan pulli asosda olish;

davlat xaridlari to‘g‘risidagi shartnoma – davlat xaridlari bo‘yicha huquqlar va majburiyatlarni belgilash, o‘zgartirish yoki bekor qilish to‘g‘risida davlat buyurtmachisi va davlat xaridlarining ijrochisi o‘rtasida tuziladigan bitimni anglatadi [1].

Shuningdek, davlat xaridlari davlat buyurtmachisining kasbiy mahorati, asoslanganlik, moliyaviy mablag‘lardan foydalanishning oqilonaligi, tejamkorligi va samaradorligi, ochiqlik va shaffoflik, tortishuv va xolislik, mutanosiblik, davlat xaridlari tizimining yagonaligi va yaxlitligi, korrupsiyaga yo‘l qo‘ymaslik kabi asosiy prinsiplardan iborat. Ushbu prinsiplar davlat xaridlari jarayonining barcha bosqichlarida qo‘llanilishi lozim.

Qayd etish kerakki, davlat xaridlari sohasidagi munosabatlardagi muammo, shuningdek davlat xaridlari sohasidagi jinoyatlar aynan davlat xaridlarini amalga oshirishdagi korrupsion holatlarga yo‘l qo‘yish bilan bog‘liq. Ushbu munosabat ishtirokchilari – buyurtmachi, yetkazib beruvchi va tashkilotchilarning suiiste‘molliklarga yo‘l qo‘yayotganligi, belgilangan sifatdan past yoki kelishilgan bahoga mos kelmaydigan tovarlar yetkazib berish, davlat xaridlari bo‘yicha zimmasiga olingan majburiyatni o‘z vaqtida bajarmaslik yoki umuman bajarmaslik holatlari hisoblanadi. Shu bilan birga, davlat xaridlarini huquqiy tartibga solishda uning taomillari: to‘g‘ridan-to‘g‘ri savdolar, elektron savdolar, elektron kataloglar, tender savdolari, qurilish sohasidagi davlat xaridlari, yashil xaridlarning o‘zaro o‘xshash va farqli jihatlari, ularni amalga oshirishning o‘ziga xos jihatlari, huquqiy tartibga solishda ular o‘rtasidagi ichki ziddiyatlarni bartaraf etish ham bugungi kun nuqtai nazardan dolzarbdir [2, B.29].

O‘zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksida jinoyatning maxsus sub‘ektlari tomonidan sodir etiladigan mansabdorlik jinoyatlari salmoqli o‘rin egallaydi. Jumladan, davlat xaridlari sohasidagi jinoyatlar, aksariyat hollarda, mansabdor

shaxslar tomonidan sodir etiladi.

O‘zbekiston Respublikasi jinoyat qonunchiligiga binoan davlat xaridlari sohasidagi jinoyatlar sifatida o‘zlashtirish yoki rastrata yo‘li bilan talon- toroj qilish (JK 167-m.), O‘zbekiston Respublikasining manfaatlariga xilof ravishda bitimlar tuzish (JK 175-m.), budjet va smeta-shtat intizomini buzish (JK 184¹-m.) jinoyatlarini ajratib ko‘rsatish mumkin. Negaki mazkur jinoyatlar tarkibi ob‘ektiv tomoni zaruriy va fakultativ belgilariga ko‘ra yuqorida so‘z yuritilgan davlat xaridlarini amalga oshirish chog‘ida sodir etiladigan ijtimoiy xavfli qilmishlar sirasiga kiradi.

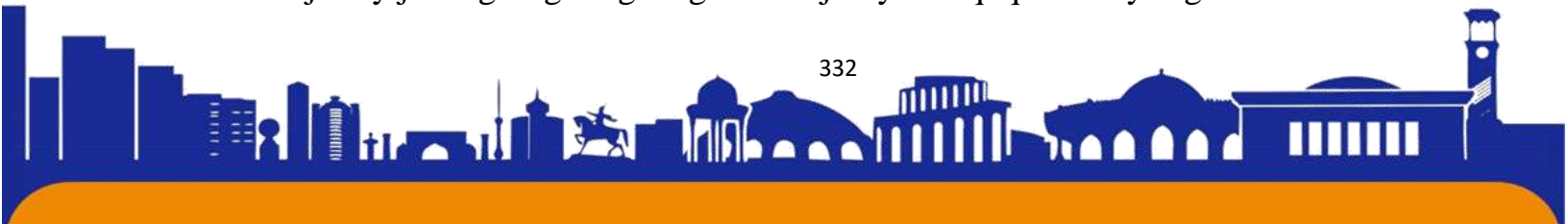
Jinoyatning maxsus sub‘ekti sifatida mansabdor shaxslarning o‘z vakolatlarini suiiste‘mol qilish orqali davlat va jamiyat, shuningdek fuqarolarning manfaatlariga turli darajada zarar yetkazadi. Ayniqsa, ular ijtimoiy xavfli qilmishlarining korrupsiya va uyushgan jinoyatchilik bilan bog‘liqligi, bu esa jinoyatchilikning sifat jihatidan o‘shishiga olib kelishi tanlangan mavzu bo‘yicha tadqiqot olib borish zaruriyatini taqozo etadi. Bizningcha, mansabdor shaxslar tomonidan jinoyatlar sodir etishning bunday belgiga ega bo‘lmagan shaxslar jinoyatchiligidan birmuncha ijtimoiy xavfliligi, shu jumladan mansabdor shaxslar tomonidan amalda jinoyatlar sodir etilishining muqarrar imkoni mavjud bo‘lar ekan, ular javobgarligining ilmiy-nazariy jinoiy-huquqiy asoslari hamda mansabdor shaxslar tomonidan sodir etiladigan jinoyatlarni to‘g‘ri kvalifikatsiya qilish amaliyotini takomillashtirish zaruriyati yuzaga chiqadi.

XULOSA

Davlat xaridlari sohasidagi jinoyatlar uchun mansabdor shaxslar javobgarligining ayrim masalalari, mazkur turdagi jinoyatlarning maxsus sub‘ekti sifatida mansabdor shaxslar javobgarligining jinoyat-huquqiy jihatlari va bu mansabdorlik jinoyatlari uchun javobgarlikning nazariy va amaliy masalalarini o‘rganish quyidagi xulosalar qilish imkonini berdi:

birinchidan, davlat xaridlari sohasidagi jinoyatning maxsus sub‘ekti tushunchasini aniq ta‘riflash mazkur institutning mazmunini tushuntirish imkonini beradi, maxsus sub‘ektlar tomonidan sodir etiladigan davlat xaridlari sohasidagi jinoyatlarni to‘g‘ri kvalifikatsiya qilishga ko‘maklashadi, mazkur jinoyatlarni sodir etishda aybdor shaxslarga adolatli jazo tayinlanishini ta‘minlaydi;

ikkinchidan, davlat xaridlari sohasida, umuman, jinoyat sub‘ekti sifatidayuridik shaxs jinoiy javobgarligining belgilanishi jinoyat huquqi nazariyasiga zid.

ADABIYOTLAR:

1.Mirziyoyev SH.M. “Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi”. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganligining 24 yilligiga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi ma’ruzasi. 2016 yil 7 dekabr. – Toshkent: “O‘zbekiston” NMIU, 2017. – 48 C.

2.Ismailov B.I. Xalqaro jinoyatchilikka qarshi kurashning xalqaro-huquqiy jihatlari // O‘quv qo‘llanma.-Toshkent: YUMOM. 2015.-129 b.

3.Xolmanova D. Fuqarolik jamiyati institutlari va fuqarolarning korrupsiyaga qarshi kurashishdagi ishtirokining huquqiy asoslari. // O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasining Oliy o‘quv kurslari Axborotnomasi. 2017. №2 B.75-77

4.Zufarov R. Poraxo‘rlik- korrupsiya negizi // Davlat va huquq. - 2000. № 4. - 41 b.

5.Zufarov R.A. Poraxo‘rlik uchun jinoiy javobgarlik. - T.: TDYUI, 2004. - B. 83-84.

6.Kabulov SH.R. Korrupsiyaga qarshi kurash: iqtisodiy, ma’naviy-ma’rifiy choralari va yo‘llari. Monografiya\T.:IIV Akademiyasi\2015.-160b.

7.O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokurori N.T. Yo‘ldoshev. “Korrupsiyaga qarshi kurash – fuqarolarning huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilishning muhim kafolati”. www.prokuratura.uz/#/t_news?id=170.

8. <https://lex.uz/docs>

9. <https://uz.wikipedia.org/wiki/>

